

AZONOS KONTROLL ALATT ÁLLÓ GAZDÁLKODÓ EGYSÉGEK AKVIZÍCIÓJÁNAK SZÁMVITELI KEZELÉSE AZ IFRS-EKBEN

Dr. Lakatos László Péter, intézetvezető, egyetemi docens
Budapesti Corvinus Egyetem, Számviteli és Jogi Intézet
email cím: lakatos@uni-corvinus.hu

Absztrakt

Az azonos kontroll alatt álló gazdálkodó egységek akvizíciójának számviteli kezelése több évtizede szabályozatlan területe az IFRS-eknek. Az IASB közelmúltban megjelent munkanyaga e helyzetet változtat. E tanulmány a szabályozás tervezett tartalmát mutatja be, kitérve az egyes megoldások elméleti alapjára, illetve példákon keresztül is végigvezeti az olvasót a területen.

1. Az akvizíciók típusai és ennek jelentősége

Egy vállalkozás – IFRS-ek szerinti – első konszolidálásának tárgyalása során méltatlanul kevés szó esik a kezdeti alapvető kérdésről: arról, hogy **az akvizíció mely típusba sorolható** (Lakatos, 2018). Akvizíció alatt e tanulmányban azt a helyzetet értjük, amikor egy vállalkozás egy másik vállalkozás fölötti kontrollt megszerzi³ (IASB, 2011). Nem mindegy azonban, hogy

- milyen **céllal** szerezte meg a felvásárló a célpontot;
- és az sem, hogy a felvásárlás előtt **milyen kapcsolat volt a felvásárló és a felvásárolt között**, akár közvetlenül vagy közvetett módon.

Az alapvető kérdés, hogy a megszerzett entitás (amely lehet egy jogi személy, de ez nem feltétlenül szükséges) **üzletet (business) alkot-e**. Ha a válasz igenlő, akkor ott az akvizíciós számvitelt kell alkalmazni, amely során a következő lépések végrehajtása szükséges:

- azonosítani kell a *felvásárlót*;
- azonosítani kell a *felvásárlás napját*;
- meg kell határozni és értékelni kell a felvásárolt *azonosítható* eszközeit a létező kötelezettségeit, valamint a nem kontrolláló érdekeltséget;
- azokat kezdetben *értékelni kell valós értékükön*⁴;

---

³ Részletesen lásd IFRS 10-et a témáról.

⁴ Kivéve a nem kontrolláló érdekeltséget. Ott a valós értékelés nem követelmény (csak lehetőség). Azt – praktikus okokból – általában a megszerzett nettó eszközök [eszközök a

- el kell számolni a *goodwillt* vagy *negatív goodwillt* (IASB, 2009)(IFRS 3.5).

Abban a helyzetben, ha **üzletet nem sikerült azonosítani**, az entitás megszerzésére azért került sor, hogy a cég eszközeit megszerezzék, akkor **eszköz vételről van szó** (asset acquisition), amely számviteli elszámolásával kapcsolatosan igencsak szűkszavú a szabályozás, de az legalább létezik. Ekkor

- *azonosítani* kell és fel kell venni az egyes eszközöket és kötelezettségeket (azokat is, amelyeket az akvizíció során azonosítottak);
- majd az akvizíció költségét (magyarul: *vételárat*, továbbiakban ezt a terminológiát használjuk) az egyes eszközök és kötelezettsége között a *relatív valós értékük* alapján kell megosztani (IASB, 2009) (IFRS 3.2b).

Az eszköz vételnél nem keletkezhet goodwill vagy negatív goodwill, hisz nem áll rá a módszer az egyes tételek valós értékére.

Látható, hogy a két IFRS-ekben szabályozott akvizíció típus számviteli kezelése gyökeresen eltér: előbbinél az értékelés valós értéken történik az akvizíció napjával⁵ és goodwill keletkezhet, míg a másik esetben a valós értékelés igen korlátozottan valósul meg (a vételár korlátot szab), goodwill⁶ nem keletkezhet.

Van azonban egy **másik aspektus** is, amely kezelésével adós maradt az IFRS⁷: ez az azonos kontroll alatt álló entitások akvizíciójával kapcsolatos ügyletek számviteli kezelése. **Azonos kontroll alatt áll két vállalkozás, ha kontrollal bíró a két entitás fölött azonos**⁸. Az alábbi ábra egy azonos kontroll helyzetet mutat be.

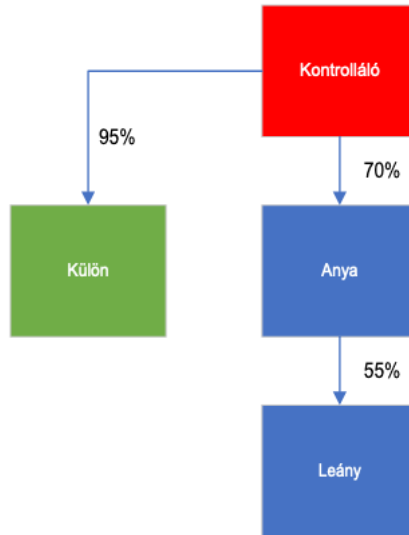
kötelezettségekkel csökkentve] arányában veszik számításba. Bár a nettó eszközök valós értéken szerepelnek, a nem kontrolláló érdekeltségre jutó goodwill nem jelenik meg. Ha úgy döntenek, hogy a nem kontrolláló érdekeltség is valós értéken szerepeljen, akkor a nem kontrolláló érdekeltségre jutó goodwill is megjelenik.

⁵ Szokták ezt a lépést – igen találóan – fresh start accountingnak is nevezni.

⁶ Ideértve a negatív goodwillt is. A továbbiakban a goodwill alatt annak negatív verzióját is értjük.

⁷ Érdekeséggként: közel húsz éve tervben volt az, hogy szabályt alkossanak.

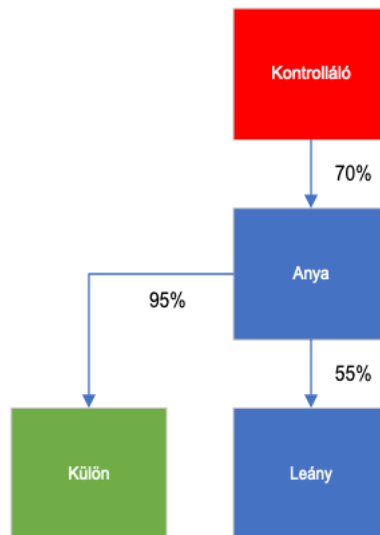
⁸ Nem feltétlenül kell a kontrollálónak közvetlen kontrollal bírnia a két entitás fölött, lehet, hogy a csoport struktúrában „jóval följebb” található az azonos kontrolláló.

10. ábra: Azonos kontroll illusztráció – változás előtt

Forrás: Saját szerkesztés

A fenti helyzetben pl. „Külön”, illetve „Anya” és „Leány” azonos kontroll alatt állnak. Mozcassuk át „Külön”-t az alábbi módon:

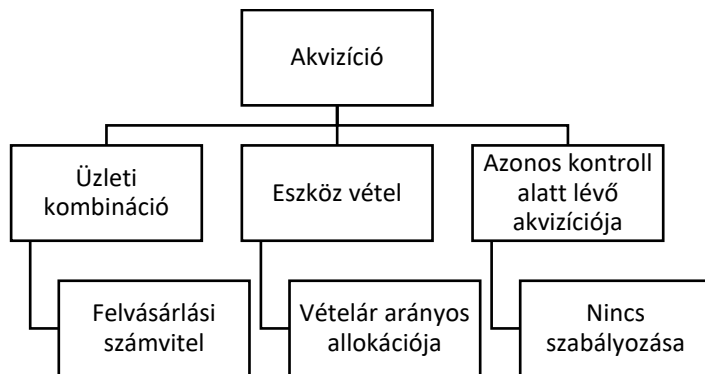
11. ábra: Azonos kontroll illusztráció – változás után

Forrás: Saját szerkesztés

Abban a helyzetben tehát, ha a csoportszerkezet így alakulna át, bár **látszólag** „Anya” akvirálta „Külön”-t, de az IFRS 3 felvásárlási számvétel szabályai

nem alkalmazhatóak, mivel azonos kontroll alatt állók között ment végbe az ügylet, így arra az IFRS 3 nem vonatkozhat.

Összefoglalva tehát a következő akvizíció típusokat lehet megkülönböztetni az IFRS logikájában és a jelenlegi szabályozás a következő tartalommal bír.

12. ábra: Akvizíciók csoportosítása és számviteli szabályozása

Forrás: Saját szerkesztés

2. Az azonos kontroll alatt állók akvizíciójával kapcsolatos javaslat

Az IFRS-ek megalkotója az IASB, évtizedes munkájának végéhez közeledik, hamarosan megjelenik az a szabályrendszer, amely – végre – az azonos kontroll alatt lévők akvizícióját rendezi. A standardalkotók – tudva, hogy **a terület szabályozatlan**, illetve látva, hogy a **gyakorlat több módszert is használ ezekre a helyzetre**, a következő kulcsfontosságú döntési pontokat azonosította:

- a konszolidálás *módszertanának* meghatározása (módszertan);
- annak meghatározása, hogy *mely helyzetekben szükséges komplex szabályokat összeállítani*, tekintettel a valós információ igényre (csoportképzés);
- a megoldás a *költség-haszon elvet* messzemenőig vegye figyelembe (ne legyen indokolatlanul drága) (Tarca, 2021) (Bradbury, 2021).

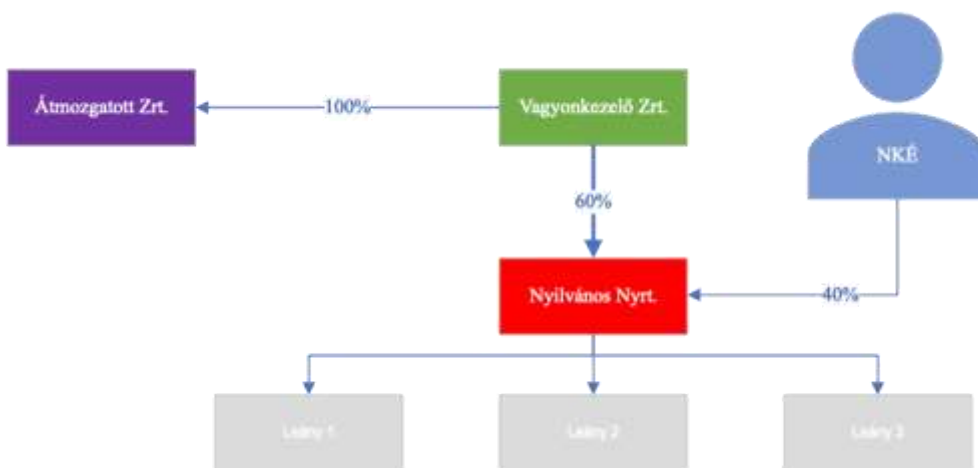
2.1. A konszolidálás módszertana, érvek és ellenérvek

A gyakorlat jelenleg két módszert használ az azonos kontroll alatt állók konszolidálására. Az egyik megközelítés a szokásos **felvásárlási módszer**, vagyis ugyanaz, mint az üzleti kombinációk esetén alkalmazott megoldás. A másik megoldás az úgynevezett **könyv szerinti érték módszer**. Utóbbi megoldás lényege az, hogy

- a konszolidált pénzügyi kimutatásokban az **akvirált társaság értékei nem változnak**, vagyis az akvizíciót megelőző értékeket megtartják⁹;
- a vételár és a fenti módon értékelt nettó eszközök **különbözetét közvetlenül a saját tőke terhére/javára** számolják el (vagyis goodwill nem keletkezhet).

A könyv szerinti érték módszer logikus választásnak tűnik, hiszen a kontrolláló szempontjából felvásárlás nem történt, hiszen korábban is ő kontrollálta az entitást, mindössze átmozgatta azt érdekeltségi körében. Ennek következtében goodwill nem keletkezhetett (nem volt olyan üzlet, amit meg tudott volna szerzeni a kontrolláló, hiszen az elve is „nála volt”). Másfelől a vételár kapcsán is kétségtelenül lehet úgy érvelni, hogy egy saját „holdudvaron” belüli mozgatás esetén az nem feltétlenül piaci alapon meghatározott. Így a gyakorlat szempontjából elintézhető lenne a helyzet a könyv szerinti érték elfogadásával.

A probléma akkor jelentkezik látványosan, ha **független nem kontrolláló érdekeltség** „kerül képbe”. Vegyük szemügyre a következő helyzetet. Tegyük fel, hogy egy vagyongazdálkodó cég 60%-os részesedéssel bír egy tőzsdei cégben (Nyilvános Nyrt.), és azt kontrollálja is. Ekkor a nem kontrolláló érdekeltség 40%. A vagyongazdálkodónak van egy kizárólagos tulajdonában álló Zrt-je (Átmozgatott Zrt.), amely egy sikeres kutatócég. Ábrázolva a helyzet a következő:

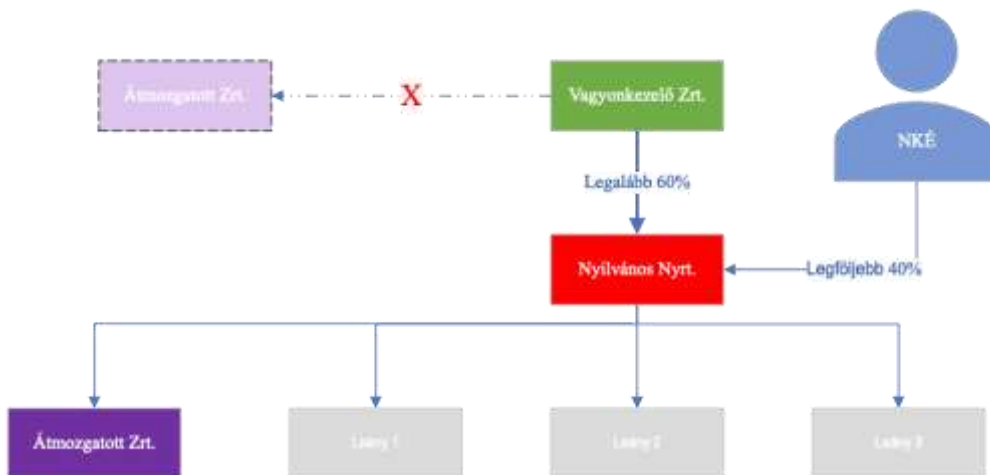

13. ábra: Átmozgatás példa (előtte helyzet)

Forrás: Saját szerkesztés

⁹ Az „új” könyvekben minden ugyanazon az értéken marad, mint a „rég” könyvekben volt.

Vagyonkezelő úgy dönt, hogy a kutatáshoz további forrásokat vonna be és úgy látja, hogy ezt legegyszerűbben a cég Nyilvános Nyrt. alá „szervezésével” teheti meg. Ezért úgy dönt, hogy a Zrt-t átmozgatja, létrehozva a következő szituációt¹⁰:

14. ábra: Átmozgatás példa (utána helyzet)

Forrás: Saját szerkesztés

Ha Vagyonkezelő Zrt. 100%-ban tulajdonolta volna Nyilvános Nyrt-t, akkor a mozzgatással kapcsolatosan **nincs olyan igazi tulajdonosi érdek, ami megkövetelné, hogy riportáljuk az Átmozgatott Zrt. vagyoni elemeinek valós értékét**, illetve goodwill megjelenítése sem lehetséges, hiszen **új üzletet a Vagyonkezelő nem szerzett**, csak átszervezte az egyébként már nála lévő tevékenységeket.

Ha bekapcsoljuk a nem kontrolláló érdekeltséget is (mint ahogy a fenti példában is szerepel), gyökeresen más a helyzet. **A nem kontrolláló érdekeltség szempontjából új üzlet került be a nyilvános részvénytársaságba, illetve – főleg egy kutatást végző cégnél – a vagyoni elemek könyv szerinti értéke, további, belső információk hiányában nem biztos, hogy elégségesnek bizonyulnak a döntéshozatalhoz.** Ebben a helyzetben tehát megfontolandó az, hogy mégis a felvásárlási számvitelt (vagy valami egészen más megoldást) alkalmazzunk.

¹⁰ Attól most az egyszerűsítés kedvéért tekintünk el, hogy vélhetően a részesedés apportért elvár valamit vagyonkezelő cég, így vélhetően vagy a nem kontrolláló érdekeltség is tőkét emel vagy eltolódnak a tulajdoni arányok. A példa szempontjából csak az kulcsmomentum, hogy mind előtte mind utána Nyilvános Nyrt. volt a kontrolláló fél.

Mint említettük a könyv szerinti érték megoldás könnyen véghezvihető, azonban jó néhány információ rejtve marad a pénzügyi kimutatásokat olvasó elől. Másfelől azonban érdemes végiggondolni, hogy megéri-e a gazdagabb információtartalmat biztosító akvizíciós számvitelt vállalni, figyelembe véve annak igen jelentős költségvonzatát, illetve egy harmadik megoldás is elképzelhető lehet, az azonban nagyon alapos tesztelést és további hatáselemzéseket igényelne¹¹.

Az IASB nem mozdult el abba az irányba, hogy egy teljesen más módszert dolgozzon ki ezeknek a helyzeteknek a kezelésre, hanem **a két módszer közötti választást szabályozza**: megmondja, hogy **mikor, melyik megoldás alkalmazása szükséges**. A szabályozás – mivel a konszolidálás módszertanát rögzíti – az átmozgatott entitást **fogadó entitásra (a felvásárlóra) fogalmaz meg követelményeket**.

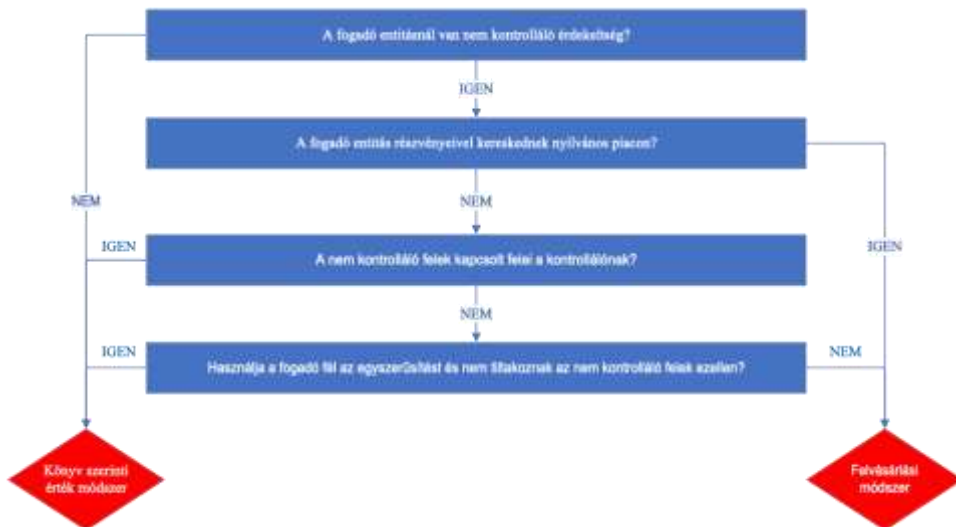
A vizsgálódások eredményeképpen a szabályozás **tervezett** tartalma a következő:

- Ha a fogadó entitásnál **nincs nem kontrolláló érdekelttség, a könyv szerinti módszer alkalmazandó**, mivel nincs indok felvásárlási számvitel alkalmazására, nincs olyan információigény, amely szolgáltatását szabályozás útján kell kikényszeríteni (de választani sem lehet a másik módszert).
- Ha a fogadó entitásnál **van nem kontrolláló érdekelttség és részvényei nyilvános piacon forognak**, akkor – tekintettel arra, hogy az információigénye létezik akár a jelenlegi, akár jövőbeli tulajdonosok tekintetében – **mindenképpen a felvásárlási módszer alkalmazandó**.
- Ha a fogadó entitásánál **van nem kontrolláló érdekelttség, de részvényei nem forognak nyilvános piacon**, akkor vizsgálni kell, hogy a nem kontrolláló érdekeltséget megtestesítő tulajdonosok kapcsolt felek-e. Ha mind **kapcsolt felek**, akkor a **könyv szerinti érték módszer** használandó.
- Akkor is használható a **könyv szerinti érték módszer**, ha a **nem kontrolláló érdekelttség nem kapcsolt fél, de nem tiltakoztak** azellen, hogy az egyszerűbb módszert használja a felvásárló.

A logikát a 6. ábra foglalja össze:

---

¹¹ Amire már nincs idő, figyelembe véve mióta húzódik a kérdés megnyugtató rendezése.

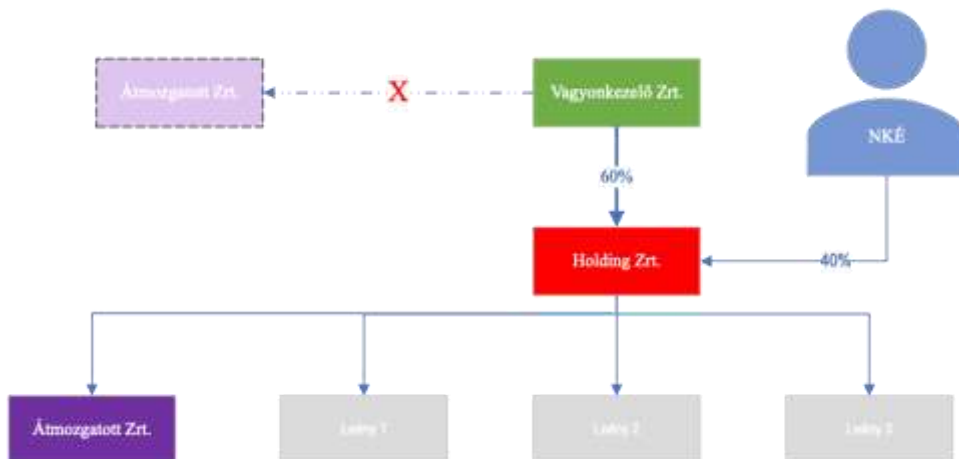

15. ábra: Döntési fa
 Forrás: IASB (2021), fordítás

3. Példa a módszer alkalmazására

3.1. A példa

Egy példán keresztül érdemes szemléltetni miként működik a két módszer. Vegyük az előbb bemutatott helyzetet, azzal az eltéréssel, hogy Nyilvános Nyrt. helyébe Holding Zrt-t tesszük, tehát nem egy nem nyilvános piacon forgó részvénytársaságról, hanem egy zártkörű társaságról van szó. Egyebekben a helyzet legyen változatlan:

Emellett a következő adatokkal egészítsük ki a helyzetet:

- a Vagyonkezelő Zrt. mérlegében az Átmozgatott Zrt. részesedés értéke 400 MFt.
- az Átmozgatott Zrt. mérlege – a tranzakció előtt – a következő (MFt):

Eszközök		Saját tőke és kötelezettségek	
Tárgyi eszközök	300	Saját tőke	500
Fejlesztések	100	Kötelezettségek	100
Forgóeszközök	200		
Összesen:	<u>600</u>	Összesen:	<u>600</u>

- Vagyonkezelő Zrt. a 100%-os részesedés átruházásáért 900 MFt-ot kért.
- Átmozgatott Zrt. vagyoni elemeinek valós értéke megegyezik a könyv szerinti értékkel, leszámítva a következő tételeket:
  - rendelkezik egy jól bejáratott, belső előállítású márkanévvel, amely valós értéke kb. 90 MFt és ami az egyedi pénzügyi kimutatásokban helyesen nem szerepelt;
  - a folyamatban lévő fejlesztések valós értéke 250 MFt;
  - ezen felül sinergiákat azonosítottak az átruházással összefüggésben.

Vizsgáljuk meg, hogy milyen konszolidációs tételek szükségesek, ha

- *a nem kontrolláló érdekeltség megtestesítői kapcsolt felek, ezért a könyv szerinti módszert alkalmazzák;*
- *a nem kontrolláló érdekeltség megtestesítői nem kapcsolt felek, nem lehet alkalmazni az opcionális szabályt, így a felvásárlási módszert kell alkalmazni.*

3.2. Könyv szerinti érték módszer kidolgozása

Ebben a helyzetben a fogadó társaság konszolidált pénzügyi kimutatásaiban:

- az érkező vállalkozás vagyoni elemei azon az értéken kell szerepeljenek, mint a korábbi pénzügyi kimutatásokban, tehát nincs lehetőség átértékelésre;
- a részesedés eliminálásakor keletkező különbözet a tőkét érinti.

Könyvelési tételekkel:

Átmozgatott Zrt. bevonása (könyv szerinti érték módszer)			
T Tárgyi eszközök		300	
T Fejlesztések		100	
T Forgóeszközök		200	
	K Kötelezettségek		100
	K Részesedések ¹²		900
T Saját tőke (eredménytartalék) ¹³		400	
Nem kontrolláló érdekeltség rendezése [$500^{14} * 40\%$]			
T Saját tőke (anyavállalat)		200	
	K Nem kontrolláló érdekeltség		200

3.3. Felvásárlási módszer kidolgozása

Ebben a helyzetben a fogadó társaság konszolidált pénzügyi kimutatásaiban:

- azonosítani kell azokat az eszközöket és kötelezettségeket, amelyek – helyesen – az egyedi pénzügyi kimutatásokban nem szerepelhettek, de az akvizíciós számvitel megköveteli megjelenítésüket (pl. belső előállítású immateriális eszközök);
- az érkező vállalkozás vagyoni elemei valós értéken szerepelnek (fresh-start accounting);
- a részesedés eliminálásakor keletkező különbözetet goodwillként kell értelmezni.

Könyvelési tételekkel:

Átmozgatott Zrt. bevonása (felvásárlási módszer)			
T Márkanév		90	
T Tárgyi eszközök		300	
T Fejlesztések		250	
T Forgóeszközök		200	
	K Kötelezettségek		100
	K Nem kontrolláló érdekeltség ¹⁵		296
	K Részesedések		900
T Goodwill		456	

¹² Holding Zrt. egyedi pénzügyi kimutatásaiban Átmozgatott Zrt. 900 MFt értéken szerepelt.

¹³ Ez az érték különbözetként alakult.

¹⁴ Bevont nettó eszközök értéke

¹⁵ Megszerzett nettó eszközök arányában, amely 40%.

3.4. A két módszer összevetése

Látható, hogy a két módszer eltérő végeredményre jut. A könyv szerinti érték módszer **pusztá átrendezést** valósít meg és a tőkekonszolidációs különbözetet tulajdonosi tranzakcióként kezeli: kivesz a csoportból erőforrásokat a végső kontrolláló fél vagy a csoport rendelkezésre bocsát erőforrásokat, mindezt a saját tőkén keresztül prezentálva. Az másiknál – mivel van külső érdekhordozói igény – **valós értéken értékel** és a megszerzett vállalkozásért fizetett többletet a feltételezések teljesülése esetén **goodwillként értelmezi.**

Érdemes a két módszer szerinti eredményt táblázatosan is összevetni¹⁶:

	Könyv szerinti érték módszer	Felvásárlási módszer
Márkanév	<i>nem lehet</i>	90
Tárgyi eszközök	300	300
Fejlesztés	100	250
Forgóeszközök	200	200
Kötelezettségek	- 100	- 100
Saját tőke	- 400	<i>nincs változás</i>
Goodwill	<i>nem lehet</i>	456

16. táblázat: Konszolidációs módszerek összevetése

Forrás: Saját szerkesztés

4. Összefoglalás

Az azonos kontroll alatt álló entitások konszolidálása régóta megoldásra váró probléma. Mind gyakorisága, mind az érintett vagyont régóta indokolta, hogy az IFRS-ek e területet közvetlenül szabályozza. Az IASB két konszolidálási módszert javasol a helyzet megoldására, azzal, hogy az alkalmazott megoldást nem a gazdálkodó választja ki, hanem attól függően, hogy melyik megoldás indokolható kell majd az egyik vagy a másik megoldást követni. A megoldás a helyzet átfogó elemzését igényli, azonban meggyőződésünk, hogy a javaslat helyes alkalmazása jobb minőségű pénzügyi kimutatásokat eredményez majd.

---

¹⁶ A nem kontrolláló érdekeltség bontást nem tüntettük fel az áttekinthetőség kedvéért.

Irodalomjegyzék

- Bradbury, M. E. (2021). Business Combinations under Common Control: Further Considerations. *Australian Accounting Review*, Vol. 31, No. 4, pp. 332-335.
- IASB. (2009). *IFRS 3 - Business combinations*. London: IFRS Foundation.
- IASB. (2011). *IFRS 10 - Consolidated financial statements*. London: IFRS Foundation.
- IASB. (2020). *Business Combinations under Common Control - Discussion Paper*. London: IFRS Foundation.
- Lakatos, L. P. (2018). *Nemzetközi Beszámolási Standardok elmélete és gyakorlata 2018*. Budapest: Magyar Könyvvizsgálói Kamara.
- Tarca, A. (2021). Business Combinations under Common Control: Filling a Gap in IFRS Standards. *Australian Accounting Review*. Vol. 31, No. 4, pp. 321-327.